

Przyczynek do historii bydła rasy polskiej czerwonej

Zbigniew Staliński

*Akademia Rolnicza, Katedra Genetyki i Metod Doskonalenia Zwierząt,
al. Mickiewicza 24/28, 30-059 Kraków*

Siedemdziesiąt lat temu, w czerwcu 1934 roku wizytował ówczesne północno-wschodnie ziemie Polski profesor Leopold Adametz, pierwszy kierownik Katedry Hodowli Zwierząt i Mleczarstwa przy Studium Rolniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W grupie towarzyszących mu osób był dr Tadeusz Vetulani, profesor hodowli zwierząt Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Odwiedzając liczne stada, zarówno duże jak i małe – włościańskie, profesor L. Adametz miał okazję wypowiedzenia swojej opinii na temat bydła „czerwonego polskiego właściwego”, ale i „brachycerycznego bydełka ziem północno-wschodnich (prymitywny odłam czerwonego bydła polskiego)”. Warto przypomnieć, co wtedy zostało powiedziane na temat „polityki”, którą należałoby przyjąć w dziedzinie doskonalenia bydła tej rasy. Cytuję za T. Vetulanim (1935): „Wypada mi jeszcze nadmienić, że w okręgach hodowlanych, rozporządzających prymitywnym pogłowiem zwierzęcem... wchodzi w grę... trzy zasadnicze metody postępowania, a mianowicie: 1. selekcja ..., 2. krzyżowanie uszlachetniające..., 3. zastępstwo miejscowych ras prymitywnych przez import ras kulturalnych. Współczesna nauka hodowlana stoi wyraźnie na stanowisku, że jeżeli tylko miejscowa rasa prymitywna wykazuje dostateczną zdolność przystosowania się do lepszych warunków bytu (...) wówczas należy poprzestać, jako na najcelowszej, na pierwszej z wymienionych metod...” Tyle z „prehistorii” w dziedzinie myśli i prac nad doskonaleniem rasy, o której mówimy.

Po drugiej wojnie światowej zainteresowanie tą jedyną zachowaną krajową rasą bydła było bardzo żywe. Znajdowało to wyraz w licznych konferencjach i opracowaniach jej poświęconych. Warto przypomnieć niektóre z nich, by

pokazać, w jakim kierunku zmierzały próby doskonalenia rasy pc oraz jaki był udział w tej działalności pracowników katedry, której dorobek jest przedstawiony w tym opracowaniu. 30 czerwca 1962 roku odbyła się sesja zorganizowana przez Komisję Chowu Bydła Komitetu Nauk Zootechnicznych PAN poświęcona „sprawie stanu, potrzeb, możliwości i kierunku hodowli bydła czerwonego polskiego”. Wzięło w niej udział 29 osób reprezentujących placówki naukowe, administrację państwową (Ministerstwo, zarządy wojewódzkie), państwowe ośrodki hodowli zarodowej, prasę fachową. Referaty wygłosili: prof. J. Pająk, doc. H. Jasiorowski, dyr. J. Sońta, prof. J. Jakóbiec. W ożywionej dyskusji przewijały się wątki: hodowla w czystości rasy czy krzyżowanie międzyrasowe; problem zapotrzebowania na buhaje (na tle potrzeb dla inseminacji); rola hodowli zarodowej i zakładów unasienniania w doskonaleniu rasy; poprawa użytkowości pogłowia; brak planów pracy hodowlanej w większości ośrodków hodowli zarodowej (wyjątek w tym zakresie stanowił POHZ Jodłownik). W podsumowaniu profesor J. Kiełanowski stwierdził: „W hodowli zarodowej bydła polskiego czerwonego postęp jest niedostateczny, co w znacznej mierze jest wynikiem braku odpowiednich warunków dla pracy hodowlanej. Brak jest jednolitego i konsekwentnie realizowanego planu hodowlanego. Przystąpienie do krzyżowania buhajami ras obcych braku tego nie zastąpi. Konieczne jest zatem opracowanie programu doskonalenia tej rasy”.

Kilka lat później, w roku 1968, na zlecenie Komitetu Nauk Zootechnicznych PAN zostało wykonane opracowanie: „Stan hodowli bydła czerwonego w Polsce, jej potrzeby oraz kierunki prac naukowo-badawczych prowadzo-

nych w tym zakresie” (Staliński, 1968). W roku 1977 odbyła się sesja naukowa poświęcona ochronie i organizacji hodowli zachowawczej rodzimych ras zwierząt gospodarskich. Na sesji tej przedstawiony był referat: „Ochrona i hodowla zachowawcza rodzimych ras bydła”, poświęcony bydłu polskiemu czerwonemu. Sformułowane w nim było 9 wniosków i postulatów (Staliński, 1976). Spośród wszystkich wysiłków zmierzających do utrzymania i doskonalenia rasy polskiej czerwonej po wielu latach pozostały jedynie zamierzenia utworzenia „rejonu zachowawczego” tej rasy. Znalazło to m. in. wyraz w „Programie hodowli bydła rasy polskiej czerwonej w rejonie zachowawczym” (Żukowski, 1975). Nie pomogło utworzenie w Ministerstwie Rolnictwa (1962 r.) stanowiska inspektora ds. hodowli bydła tej rasy.

Przytoczyliśmy we wstępie kilka wybranych zdarzeń czy faktów nawiązujących - ilustrujących mało chyba konsekwentny przebieg zamierzeń w powojennej historii hodowli tej jedynej zachowanej rodzimej rasy bydła. Wybór jest oczywiście bardzo fragmentaryczny. Jest on w intencji autora ilustracją zamierzeń i faktów.

Jak zatem na tym tle przedstawiała się działalność Katedry Ogólnej Hodowli Zwierząt - Genetyki i Metod Doskonalenia Zwierząt Wyższej Szkoły Rolniczej - Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie od roku 1955. Można ją rozpatrywać w dwóch płaszczyznach – tej, w której rasa ta była celem zainteresowania badawczego i tej, w której podjęte były zagadnienia ogólniejsze, odnoszące się do hodowli bydła w kraju, a tym samym obejmujące pośrednio interesującą nas rasę. Katedra, o której piszemy, istnieje już ponad 110 lat (pierwotnie nazywała się inaczej). Swymi korzeniami sięga ona do pierwszej (w Polsce) Katedry i Zakładu Hodowli Zwierząt i Mleczarstwa przy Studium Rolniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego (1892). Jej kierownikami byli profesorowie: Leopold Adametz (1892-1898 oraz 1921-1928), Walerian Klecki (1898-1920), Roman Prawocheński (1928-1934), Teodor Marchlewski (1934-1954), Zbigniew Kamiński (1954-1961), następnie do 1993 roku Zbigniew Staliński, a po 1993 do chwili obecnej Andrzej Żarnecki. Wspomniane nazwiska są świadectwem głębokiego zaangażowania Katedry nie tylko w problematykę naukową związaną z bydłem czerwonym polskim,

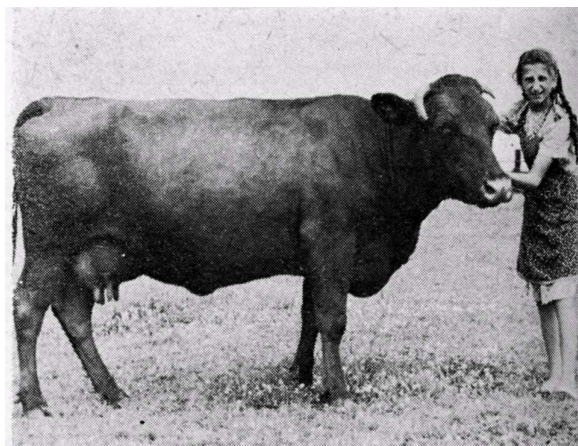
ale i z działalnością społeczną na rzecz doskonalenia tej rodzimej rasy bydła. Nie będę sięgał w daleką przeszłość działalności Katedry w tej dziedzinie. Swoją uwagę chcę skupić na drugiej połowie dwudziestego wieku.

Nawiązując do badań J. Błażejewicz-Sawickiej (1948), na początku lat sześćdziesiątych XX wieku podjęto prace nad oszacowaniem stopnia inbrodu i spokrewnienia w stadzie bydła polskiego czerwonego zapisanego do księgi krajowej na terenie województwa krakowskiego w latach 1957-1960 (Karłowicz i in., 1962). Wyniki tych badań były przedstawione na konferencji naukowej zorganizowanej przez Krakowski Oddział PTZ 27.03. 1961 roku.

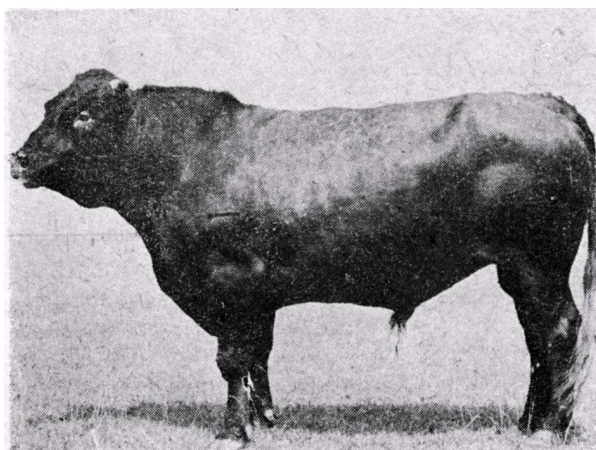
Wprowadzenie sztucznego unasieniania krów w gospodarstwach na Podhalu wymagało pewnego uregulowania wykorzystania buhajów w masowym pogłowie bydła, które zapobiegałoby ewentualnemu występowaniu kojarzeń w pokrewieństwie. Zagadnieniu temu poświęconych było szereg prac i opracowań zleczanych przez władze poszczególnych województw (Karłowicz i in., 1962; Staliński i in., 1962; Materiały z zebrań PTZ, 1961; Staliński i Wężyk, 1962; Staliński, 1963; Staliński i in., 1968-1970, 1971). Konieczność przygotowania odpowiedniej ilości buhajów o wysokiej wartości hodowlanej skłoniła do zwrócenia większej uwagi na prace hodowlane prowadzone w stadach zarodowych interesującej nas rasy (Staliński i Wężyk, 1966; Staliński i in., 1967 a, b; 1968 a; 1970 a, b). Przytoczymy kilka tytułów prac z tamtego okresu: „Wpływ stada i roku rozpoczęcia laktacji na produktywność pierwiastek u zarodowego bydła rasy czerwonej polskiej”, „Różnice selekcyjne w stadach zarodowych bydła rasy czerwonej polskiej”, Wstępna analiza związku między wystawową i handlową oceną buhajów”, „Hodowla elitarna bydła rasy polskiej czerwonej w południowej Polsce na tle potrzeb PZUZ”.

Zagadnienie drugie to ocena wartości hodowlanej zwierząt (buhajów, krów). Na początku lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku podjęto w kraju ożywioną dyskusję na temat wprowadzenia bardziej nowoczesnej metody oceny buhajów. Wygrała w tej dyskusji koncepcja krakowskiego ośrodka naukowego. Proponowana i przyjęta metoda, nazywana wtedy angielską - polową - c-c – została opisana przez Knothe i Stalińskiego (1961) oraz Stalińskiego

(1966). Założenia tej metody dla warunków krajowych opracowane zostały przez zespół: Z. Staliński, M. Stolzman, J. Romer i W. Głód. Do praktyki została wprowadzona w roku 1963 (IZ). Obecnie prowadzi ją zespół pracowników Instytutu Zootechniki i Katedry Genetyki i Metod Doskonalenia Zwierząt AR w Krakowie

Krowa „Malina” (Lubliniec, 1956)
„Malina” cow (Lubliniec, 1956)

Buhaj czerwony śląski (Lubliniec, 1956)
Silesian Red bull (Lubliniec, 1956)

Jak wspomnieliśmy na wstępie, poprawę użytkowości można uzyskiwać na drodze selekcji lub krzyżowania międzyrasowego. Ośrodek krakowski był za stosowaniem hodowli w czystości rasy. Niemniej, katedra podejmowała lub uczestniczyła w pracach nad wpływem krzyżowania międzyrasowego na użytkowość mleczną i mięsną. Prace te były prowadzone wspólnie z Zespołem Hodowli Bydła Instytutu Produkcji zwierzęcej AR w Krakowie oraz Instytutem Zootechniki w Balicach (Staliński i Szarek, 1967; Szarek, 1968; Szarek i in., 1980, 1981, 1982; Staliński i in., 1968 b; Nahlik, 1972; Żukowski, 1972; Staszczak, 1982). Przypomnimy prace doktorskie poświęcone temu zagadnieniu, wykonane w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego wieku przez pracowników naukowych Instytutu Zootechniki, krakowskiej Akademii Rolniczej i doktorantów tej uczelni: Jan Szarek – „Zmiany w proporcjach ciała zachodzące z wiekiem u bydła polskiego czerwonego i ich związek z produktywnością mleczną” (11.12.1968), Kazimierz Żukowski – „Wpływ krzyżowania uszlachetniającego duńskim bydłem czerwonym na użytkowość mleczną bydła polskiego czerwonego” (6.12.1972), Kazi-

mierz Nahlik - Wpływ krzyżowania bydła czerwonego polskiego z bydłem czerwono-białym i simentaliskim na przydatność opasową i rzeźną mieszańców pokolenia F₁” (1972), Stanisław Staszczak – „Wpływ buhajów rasy Angler na użytkowość mleczną i mięsną potomstwa pokolenia F₁ po krowach rasy czerwonej polskiej” (22.12.1982).

W Katedrze wykonano też wiele prac dyplomowych (magisterskich), poświęconych różnorodnej tematyce dotyczącej bydła polskiego czerwonego. Tytuły tych prac podane są w Załączniku.

Profesor L. Lush, wybitny amerykański genetyk, w swym dziele „Doskonalenie zwierząt” (PWRiL, 1961, s. 44) pisze: „Działalność związków hodowców ma na celu utrzymanie istniejących właściwości ras, poprawę ich użytkowości i popieranie zawodowych interesów członków. Niektóre czynności służą wszystkim tym trzem celom, lecz wiele z nich służy tylko dwom spośród nich”. W opisywanej przeszłości rola związków hodowców była z różnych powodów ograniczana. Ingerencja państwa była nieraz bardzo silna, tym samym ponosiło ono bezpośrednio lub pośrednio odpowiedzialność za kie-

runki i metody służące doskonaleniu rodzimych populacji zwierząt gospodarskich, ale i za uzyskiwane rezultaty. Instytucje naukowe - instytuty, uczelnie - pełnią w tych procesach funkcje usługowe poprzez podejmowanie badań naukowych, których wyniki mogą przyczynić się do przyspieszenia procesu doskonalenia populacji ras zwierząt gospodarskich lub też funkcje doradcze. Katedra Ogólnej Hodowli Zwierząt - Genetyki i Metod Doskonalenia Zwierząt WSR -

AR im. H. Kołłątaja podejmowała w swej działalności zadania mające za myśl przewodnią zachowanie - doskonalenie rodzimej rasy bydła - rasy polskiej czerwonej. Próby te w tym przedstawiłem w krótkim opracowaniu.

Autor dziękuje p. Danucie Brzozowskiej-Reiter za pomoc w przygotowaniu opracowania.

Literatura

Błażejwicz-Sawicka J. (1948). Zastosowanie wzorów Wrighta do obliczenia stopnia i stosunków pokrewieństwa w oborze czerwonego polskiego bydła rejonowego Zakładu Zootechnicznego w Rabie Wyżnej. PTZ, Kraków, 35 ss.

Czaja-Bogner H., Jagusiak W., Żarnecki A., Choroszy B., Trela J. (2004). Wyniki oceny wartości hodowlanej buhajów rasy polskiej czerwonej (sezon ocieleń: kwiecień-wrzesień 2003). W: Wyniki oceny wartości hodowlanej buhajów. Wyd. własne IZ, Kraków, 41: 5-13.

Jagusiak W., Żarnecki A., Wójcik P., Trela J., Czaja-Bogner H. (2004). Ocena wartości hodowlanej buhajów rasy polskiej czerwonej pod względem cech pokroju (sezon ocieleń: październik 2003 - marzec 2004). W: Wyniki oceny wartości hodowlanej buhajów. Wyd. własne IZ, Kraków, 41: 15-22.

Karłowicz W., Staliński Z. (1962). Schemat wyceny wartości hodowlanej buhajów użytkowanych w Państwowych Zakładach Unasienniania Zwierząt, oparty na angielskiej metodzie porównania córek z rówieśnikami. Zjazd PTZ, Szczecin., 13.09.1962, maszynopis.

Karłowicz W., Staliński Z., Wężyk S. (1962). Spokrewnienie buhajów wystawionych na krajowym pokazie bydła czerwonego polskiego. Prz. Hod., 1: 6-7.

Knothe A., Staliński Z. (1961). Angielska metoda wyceny buhajów na podstawie potomstwa na stacjach sztucznego unasienniania. Nowe Rol., 11: 27-29.

Nahlik K. (1972). Wpływ krzyżowania bydła czerwonego polskiego z bydlęciem czerwono-białym i simentaliskim na przydatność opasową i rzeźną mieszańców pokolenia F₁. Praca doktorska, maszynopis, AR Kraków.

Sesja naukowa poświęcona powojennym wynikom hodowli bydła czerwonego polskiego w wojewódz-

twie krakowskim (1961). Odział Krakowski PTZ, Materiały z zebrań, Kraków, 27.03.1961, nr 3.

Sesja w sprawie stanu, potrzeb, możliwości i kierunku hodowli bydła czerwonego polskiego. Komisja Chowu Bydła KNZ PAN, 30.06. 1962, maszynopis.

Staliński Z. (1963). Metody hodowlane stosowane przez zakłady sztucznego unasienniania zwierząt w masowej hodowli bydła w Polsce południowej i południowo-zachodniej:

- I. Użytkowanie buhajów w zakładach inseminacyjnych z pozycji hodowlanych. Roczn. Nauk Rol., 82-B-1: 1-17.
- II. Spokrewnienie wyodrębnionych grup buhajów i ich rejonizacja. Roczn. Nauk Rol., 83-B-1: 1-16.
- III. Niektóre aspekty genetyczne hodowli masowej związane z ograniczeniem ilości reproduktorów w przypadku inseminacji. Roczn. Nauk Rol., 83-B-1: 17-38.
- IV. Hodowla elitarna bydła rasy polskiej czerwonej w Polsce południowej na tle potrzeb PZUZ. Roczn. Nauk Rol., 83-B-2: 209-225.

Staliński Z. (1966). Możliwości stosowania w Polsce niektórych metod oceny wartości hodowlanej buhajów w oparciu o produktywność potomstwa. Roczn. Nauk Rol., 5: 23-47.

Staliński Z. (1968). Stan hodowli bydła czerwonego w Polsce, jej potrzeby oraz kierunki prac naukowo-badawczych prowadzonych w tym zakresie. Zlecenie KNZ PAN, maszynopis.

Stalinski Z. (1976). Ochrona i hodowla zachowawcza rodzimych ras bydła. Mat. konf.: Ochrona i organizacja hodowli zachowawczej rodzimych ras zwierząt gospodarskich (ref.). ZD PAN, Popielno, 14-15.10.1976, maszynopis.

- Staliński Z., Szarek J. (1967). Badania nad produktywnością mleczną bydła rasy czerwonej polskiej, czerwonej duńskiej i ich krzyżówek. Zlecenie Prezydium WRN w Katowicach, maszynopis, s. 31.
- Staliński Z., Wężyk S. (1962). Spokrewnienie buhajów rasy polskiej czerwonej użytkowanych w PZUZ na południu Polski. *Prz. Hod.*, 4: 9-11.
- Staliński Z., Wężyk S. (1966). Kształtowanie się „wskaźnika wykorzystania rozplodowego” krów rasy p.c. w niektórych stadach zarodowych w południowej Polsce. *Acta Agr. Silv.*, ser. zoot., VI-2: 151-169.
- Staliński Z., Wężyk S., Matykiewicz J. (1962). Właściwa struktura genetyczno-hodowlana bydła czerwonego polskiego. Praca wykonana na zlecenie Komitetu Nauk Zootechnicznych PAN, maszynopis.
- Staliński Z., Szarek J., Żarnecki A. (1967 a). Effect of herd and first lactation year on the Polish Red heifers performance. *Genet. Pol.*, 8, 3-4: 265-266.
- Staliński Z., Piestrak T., Szarek J. (1967 b). Selection differentials in pedigree herds of Polish Red Cattle. *Genet. Pol.*, 8, 3-4: 261-263.
- Staliński Z., Karłowicz W., Szarek J. (1968 a). Wstępna analiza związku między wystawową a handlową oceną buhajów. *Zesz. Nauk. WSR w Krakowie*, ser. zoot., 8(40): 61-75.
- Staliński Z., Szarek J., Brzuski P. (1968 b). Badania nad produktywnością mleczną bydła rasy czerwonej polskiej, czerwonej duńskiej i ich krzyżówek. Zlecenie Prezydium WRN w Katowicach, maszynopis, 19 ss.
- Staliński Z., Szarek J., Piestrak T. (1968-1970, 1968-1971). Badania nad strukturą grup krewniaczych buhajów użytkowanych w zakładach unasienniania. Część 1 i 3. Zlecenie Prezydium WRN w Rzeszowie.
- Staliński Z., Piestrak T., Szarek J. (1970 a). Różnice selekcyjne w stadach zarodowych bydła rasy czerwonej polskiej. *Zesz. Nauk. WSR w Krakowie*, Sesja Nauk., 58: 263-268.
- Staliński Z., Szarek J., Żarnecki A. (1970 b). Wpływ stada i roku rozpoczęcia laktacji na produktywność pierwiastek u zarodowego bydła rasy czerwonej polskiej. *Zesz. Nauk. WSR w Krakowie*, Sesja Nauk., 58: 269-270.
- Staszczak S. (1982). Wpływ buhajów rasy Angler na użytkowość mleczną i mięsną potomstwa pokolenia F₁ po krowach rasy czerwonej polskiej. AR Kraków.
- Szarek J. (1968). Zmiany w proporcjach ciała zachodzące z wiekiem u bydła polskiego czerwonego i ich związek z produktywnością mleczną. AR Kraków.
- Szarek J., Staliński Z., Brzuski P., Gil Z., Pawłowski K. (1980). Porównanie wartości opasowej i rzeźnej buhajów pochodzących z krzyżowania polskiego bydła czerwonego z rasami: czb, cb, simental i Charolaise. *Zesz. Nauk. AR w Krakowie*, ser. zoot., 20 (159): 145-164.
- Szarek J., Staliński Z., Brzuski P., Felenczak A., Pawłowski K. (1981). Porównanie wydajności mlecznej pierwiastek rasy polskiej czerwonej, nizinnej czerwono-białej i pierwiastek pochodzących z krzyżowania tych ras. *Acta Agr. Silv.*, ser. zoot., XX: 225-239.
- Szarek J., Pawłowski K., Brzuski P., Staliński Z., Gil Z. (1982). Wartość opasowa i rzeźna buhajków rasy pc i mieszańców tej rasy. *Rocz. Nauk Rol.*, 9, 1: 123-142.
- Vetulani T. (1935). Uwagi o niektórych zagadnieniach hodowlanych ziem północno-wschodnich Polski. Odbitka z „Gazety Rolniczej” (Warszawa), z. 43-49.
- Żukowski K. (1972). Wpływ krzyżowania uszlachetniającego duńskim bydlęciem czerwonym na użytkowość mleczną bydła polskiego czerwonego. AR Kraków.
- Żukowski K. (red.) (1975). Program hodowli bydła rasy polskiej czerwonej w rejonie zachowawczym (broszura).

*

*

*

Prace magisterskie

wykonane w Katedrze Ogólnej Hodowli Zwierząt – Genetyki i Metod Doskonalenia Zwierząt
Wyższej Szkoły Rolniczej – Akademii Rolniczej w Krakowie

1. Brzuski Paweł (1968). *Przenikanie bydła rasy nizinno czerwono białej w rejon bydła rasy czerwonej polskiej na terenie powiatów Bielsko i Cieszyn* (promotor: Z. Staliński).
2. Honzatko Bogusława (1963). *Rozmieszczenie importów bydła czerwonego z Danii w ostatnim pięcioleciu* (promotor: Z. Staliński).
3. Jędryka Zenon: *Obliczanie odziedziczalności wydajności mleka, procentu tłuszczu i wydajności tłuszczu dla bydła czerwonego polskiego* (promotor: Z. Staliński).
4. Kędzierska Janina (1974). *Struktura genealogiczna buhajów rasy czerwonej polskiej, czerwonej duńskiej i mieszańców tych ras użytkowanych w Państwowych Zakładach Unasieniania Zwierząt* (promotor: Z. Staliński).
5. Liska Izabela (1979). *Wpływ długości pierwszego okresu kontrolnego na dokładność oceny 305-dniowej wydajności mlecznej* (promotor: A. Żarnecki).
6. Pietraszko Roman (1968). *Porównanie wzrostu jałówek rasy cd i cd x cp* (promotor: Z. Staliński).
7. Robak Mieczysław (1963). *Stoień renowacji i przyczyny eliminacji krów ze stada podstawowego w hodowli elitarniej bydła rasy polskiej czerwonej w Południowej Polsce* (promotor: Z. Staliński).
8. Skalny Bogumiła (1968). *Kształtowanie się wydajności mlecznej, pokroju i pochodzenia bydła ras wystawionych na pokazach hodowlanych na terenie województwa krakowskiego w latach 1960-1967* (promotor: Z. Staliński).
9. Staszczak Stanisław (1966). *Kształtowanie się produktywności pierwiastek w stadzie POHZ Osiek w latach 1945-1964* (promotor: Z. Staliński).
10. Szeligiewicz Krzysztof (1972). *Struktura genealogiczna zarodowego bydła czerwonego polskiego na terenie województwa krakowskiego i rzeszowskiego zapisanego do ksiąg w latach 1968-71* (promotor: Z. Staliński).
11. Turek Ludwik (1966). *Kształtowanie się produktywności pierwiastek w stadzie S.K. Chyszów w latach 1945-1965* (promotor: Z. Staliński).
12. Zieliński Henryk (1965). *Oszacowanie stopnia inbrodu i spokrewnienia w stadzie bydła czerwonego polskiego zapisanego do księgi krajowej na terenie woj. krakowskiego w latach 1961-1963* (promotor: Z. Staliński).
13. Ociepka Anna (1997). *Charakterystyka wydajności mlecznej krów rasy polskiej czerwonej znajdujących się pod kontrolą użytkowości mlecznej* (promotor: A. Żarnecki).
14. Surma Paweł (1998). *Wpływ wieku i sezonu ocielania na wydajność mleczną w pierwszej laktacji krów rasy polskiej czerwonej* (promotor: A. Żarnecki).
15. Honowski Władysław (1998). *Ocena wartości hodowlanej buhajów rasy polskiej czerwonej* (promotor: A. Żarnecki).

A CONTRIBUTION TO THE HISTORY OF POLISH RED CATTLE

Summary

After the Second World War, there was a lively interest in Polish Red cattle as reflected in many conferences and papers in which further breeding and improvement of the breed was discussed. An active part in all these efforts was taken by the Department of Animal Breeding, Genetics and Improvement Methods at the Higher Agricultural School, and since 1955, by the Hugon Kołłątaj Agricultural University. In the early 1960s, there was a heated discussion on the introduction of newer bull evaluation methods. The winning concept came from the Cracow research centre. The proposed method was known as the English field method c-c. It was introduced in practice in 1963. The original method was modified several times using the BLUP – Sire Model and BLUP – Animal Model procedures. Because performance can be improved through selection or crossbreeding, the Cracow centre was in favour of pure breeding. Nevertheless the faculty undertook or took part in work on the effect of crossbreeding on milk and meat performance. This work was carried out jointly with the Department of Cattle Breeding of the Animal Production Institute at the Agricultural University in Cracow and the National Research Institute of Animal Production in Balice. The present paper is designed to popularize a wide range of issues that were taken up during the years under discussion with regard to Polish Red cattle.